

Цөм бус өгүүлбэр

Сурагчийн нэр: Эхэлсэн: он сар өдөр

Өгүүлбэрийн гишүүдийг гол (өгүүлэгдэхүүн, шууд тусагдахуун, өгүүлэхүүн) ба дэлгэрүүлэгч (тодотгол, шууд бус тусагдахуун, байц) гэж хоёр ангилна. Өгүүлбэрийн цөм бүтцийг тодотгол, шууд бус тусагдахуун, байц гишүүнээр дэлгэрүүлнэ. Эдгээрийг дэлгэрүүлэгч гишүүд гэнэ. Тодотгол гишүүн (хэний, юуны, ямар, аль, хэрхэн, хэд хэчнээн), шууд бус тусагдахуун (хэнд, юунд, хэнээс, юунаас, хэнээр, юугаар, хэнтэй, юутай), байц (хаана, хэзээ, хаашаа, хаагуур,) гэсэн асуултад тус тус хариулагдана.

Дасгал 25. Дэлгэрэнгүй, цөм бус өгүүлбэрийг ялган таниарай.

Алхам 1. Цөм өгүүлбэрийг өгсөн асуултад хариулагдах үгээр дэлгэрүүлээрэй.

Бат гарав.

Хэзээ? Хэнтэй?
Хаашаа?

.....
.....
.....

Хоёул цасан хүн хийв.

Юунаас? Ямар?

Хоёул өөрдөөсөө
том цасан хүн
хийв.

Тэд хамар, гар, нүд хийж дуусгав.

Юунд?

.....
.....
.....

Нар гарав.
Цасан хүн хайлав.

Хэзээ? Ямар?

.....
.....
.....

Алхам 2. Дараах асуултад хариулагдах үгсийг нөхөж, өгүүлбэрийг гүйцээгээрэй

номин ногоон, хөхөөн, тунгалаг, талын, хөгжилтэй, жараахайтай, өдөржин, бэл хормойгоор, бүгтхэн, булгийн, горхины, уяан, дээрх

- a. Ямар? _____ уулын юугаар? _____ манан будан хөшилдөнө.
- b. Юуны? _____ дүү хэрхэн? _____ дохиолно.
- c. Ямар? _____ юуны? _____ ус харгиа боргио үүсгэнэ.
- d. Юуны? _____ энгүйг хэрхэн? _____ хээлнэ.
- e. Багацүүл _____ Юуны? _____ Юутай? _____ Хэзээ? _____ хөөцөлдөнө.
- f. Юуны? _____ Хаана? _____ морьд хамраа сарталзүүлнэ.

Дууссан:онсарөдөр

Алхам 3. Дараах өгүүлбэрийг гишүүдээр зурж, тэмдэглээрэй.

- Буурал дэлтийн минь уяа сойлгыг хүмүүс магтана.
- Аав гаансныхаа соруулаар оочны сахлаа оролдоно.
- Эмгэд энэ зуны сайхныг ярилцана.
- Ирээдүй цагийн өнгийг хөгшид шинжинэ.
- Гэрийн хаяанд тэд нарлана.
- Ээж, эгч нар аарц шүүнэ.
- Тэр ааруул зүсэж, дэлгэцэн дээр өрнө.

Гишүүдээр зурахдаа “Агуулгын товч тайлбар” гэсэн хэсэгт байгаа онолын ойлголтыг ашиглаж хийгээрэй.

Алхам 4. Дараах хүснэгтэд өгсөн онолын ойлголтыг ашиглан, өгүүлбэрийн гишүүнийг дэлгэрэнгүй тайлбарлаарай.

Өгүүлбэрийн гишүүд		Утга	Асуулт	Илрэх үгийн аймаг	Холбогдох үг
Гол гишүүд	Өгүүлэгдэхүүн	үйлийн эзэн	хэн, юу	жинхэнэ нэр	үйл үгтэй
	Шууд тусагдахуун	үйлэнд шууд өртөгч юм	хэнийг, юуг	жинхэнэ нэр	үйл үгтэй
	Өгүүлэхүүн	үйл хөдлөл	яадаг яасан, яав, яалаа,...	үйл үг	жинхэнэ нэртэй үйл үгтэй
Дэлгэрүүлэгч гишүүд	Тодотгол	тоо, шинж, хамаа харьяа, дүр байдал	хэд, хэчнээн, ямар, аль, хэний юуны, хэрхэн	тооны нэр тэмдэг нэр жинхэнэ нэр дүрслэх дуурайх үг	жинхэнэ нэр үйл үгтэй
	Шууд бус тусагдахуун	үйлэнд шууд бусаар өртөгч	хэнд, юунд, хэнээс, юунаас, хэнээр, юугаар, хэнтэй, юутай	жинхэнэ нэр	үйл үгтэй
	Байц	орон байр, зүг чиг	хэзээ, хаана, хаашаа, хаагуур	орон цагийн нэр	үйл үгтэй

Ажиллах өгүүлбэр. Довын энгэрт агь нүдэлжээ.

- “Довын” хэмээх харьяаны утгатай жинхэнэ нэр нь юуны гэсэн асуултад хариулагдан, харьяалахын тийн ялгалын нөхцөлөөр “энгэрт” гэдэг үгтэй холбогдон тодотгол гишүүн болжээ.
- энгэрт
- агь
- нүдэлжээ

Дууссан:онсарөдөр

Алхам 3. Дараах өгүүлбэрийг гишүүдээр зурж, тэмдэглээрэй.

- Буурал дэлтийн минь уяа сойлгыг хүмүүс магтана.
- Аав гаансныхаа соруулаар оочны сахлаа оролдоно.
- Эмгэд энэ зуны сайхныг ярилцана.
- Ирээдүй цагийн өнгийг хөгшид шинжинэ.
- Гэрийн хаяанд тэд нарлана.
- Ээж, эгч нар аарц шүүнэ.
- Тэр ааруул зүсэж, дэлгэцэн дээр өрнө.

Гишүүдээр зурахдаа “Агуулгын товч тайлбар” гэсэн хэсэгт байгаа онолын ойлголтыг ашиглаж хийгээрэй.

Алхам 4. Дараах хүснэгтэд өгсөн онолын ойлголтыг ашиглан, өгүүлбэрийн гишүүнийг дэлгэрэнгүй тайлбарлаарай.

Өгүүлбэрийн гишүүд		Утга	Асуулт	Илрэх үгийн аймаг	Холбогдох үг
Гол гишүүд	Өгүүлэгдэхүүн	үйлийн эзэн	хэн, юу	жинхэнэ нэр	үйл үгтэй
	Шууд тусагдахуун	үйлэнд шууд өртөгч юм	хэнийг, юуг	жинхэнэ нэр	үйл үгтэй
	Өгүүлэхүүн	үйл хөдлөл	яадаг яасан, яав, яалаа,...	үйл үг	жинхэнэ нэртэй үйл үгтэй
Дэлгэрүүлэгч гишүүд	Тодотгол	тоо, шинж, хамаа харьяа, дүр байдал	хэд, хэчнээн, ямар, аль, хэний юуны, хэрхэн	тооны нэр тэмдэг нэр жинхэнэ нэр дүрслэх дуурайх үг	жинхэнэ нэр үйл үгтэй
	Шууд бус тусагдахуун	үйлэнд шууд бусаар өртөгч	хэнд, юунд, хэнээс, юунаас, хэнээр, юугаар, хэнтэй, юутай	жинхэнэ нэр	үйл үгтэй
	Байц	орон байр, зүг чиг	хэзээ, хаана, хаашаа, хаагуур	орон цагийн нэр	үйл үгтэй

Ажиллах өгүүлбэр. Довын энгэрт агь нүдэлжээ.

- “Довын” хэмээх харьяаны утгатай жинхэнэ нэр нь юуны гэсэн асуултад хариулагдан, харьяалахын тийн ялгалын нөхцөлөөр “энгэрт” гэдэг үгтэй холбогдон тодотгол гишүүн болжээ.
- энгэрт
- агь
- нүдэлжээ

Дууссан:онсарөдөр